

Finnland/Schulministerium

Grundschule
Finnisch als Muttersprache im
Unterricht

Helsinki: Kouluhallitus, 1985

Georg-Eckert-Institut BS78

1 235 378 7

PERUSKOULU

AIDINKIELEN OPIIAINEENA OPETETTAVA SUOMEN KIELI

Georg-Eckert-Institut
für internationale
Schulbuchforschung
Braunschweig
Schulbuchbibliothek

87/1168

KOULUHALLITUS 1985

SF

Z-8(1,85)

ÄIDINKIELEN OPPIAINEENA OPETETTAVA SUOMEN KIELI

Suomen kielen taito avartaa saamenkielisen vähemmistön jäsenten mahdollisuuksia toimia ja vaikuttaa yhteiskunnassa. Maan pääkielen mahdollisimman täydellisen hallinnan avulla saamenkieliset voivat kommunikoida tasavertaisina pääväestön kanssa ja täten mm. vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon. Suomen kielen taito edistää koulutuksellisen tasa-arvon saavuttamista.

1 TAVOITTEET

Yleistavoitteet

Suomen kielen opettamisessa saamen kieltä äidinkielenään puhuville oppilaille on tavoitteena

- 1) mahdollisimman täydellisen suomen kielen taidon saavuttaminen kaksikielisyystavoitteen mukaisesti
- 2) myönteisen asenteen luominen kielen käyttämistä ja opiskelua kohtaan ja
- 3) oppilaiden tutustuttaminen oman maan ja muidenkin maiden kulttuureihin.

Tavoitteet alueittain

Katselemisen, kuuntelemisen ja puheilmaisuuden tavoitteena on, että oppilas kykenee

- kuulemalta ymmärtämään kieltä
- puhumaan kieltä oikein ääntäen
- esittämään ajatuksensa suullisesti erilaisten tilanteiden vaatimalla tavalla

Lukemisen ja kirjallisuuden tavoitteena on, että oppilas

- kykenee lukemaan kieltä ja ymmärtää lukemaansa
- kykenee kartuttamaan tietojaan ja käyttämään niitä hyväkseen
- oppii tuntemaan kirjallisuutta monipuolisesti
- kiinnostuu lukemisesta ja ylläpitää aktiivista, vapaaehtoista lukemisen harrastusta

Kirjoittamisen tavoitteena on, että oppilas kykenee

- kirjoittamaan kieltä virheettömästi
- ilmaisemaan ajatuksensa kirjallisesti

- laatimaan omasta kokemus-, havainto- ja tietopiiristään yhtenäisiä kieleltään ja tyyliiltään hyväksyttäviä kirjoitelmia
- asioimaan kirjallisesti

Kielentuntemuksen tavoitteena on

- tarjota sellaisia kielen havainnoimis- ja käyttötilanteita, jotka oppilaan valmiudet ja yksilölliset tarpeet huomioon ottaen edistävät kielen oppimista
- antaa oppilaalle sellaisia kieli- ja tyyliopillista tietoa, joka auttaa häntä puhumaan ja kirjoittamaan kieltä oikein
- perehdyttää oppilaat kielen ominaislaatuun, sen sanastollisiin ja rakenteellisiin piirteisiin

2 OPPIAINES

2.1 Ensimmäinen vuosiluokka

Lukukauden alussa arvioidaan oppilaiden suomen kielen taito.

Katseleminen, kuunteleminen ja puheilmaisu

- Kuulemis- ja kuuntelemisharjoituksia
- Totuttautumista hyvään yleiskielen ääntämykseen
- Vaikeiden äänteiden harjoittamista (a, ä, y, ö, uo, yö, s, d, ts, f)
- Järjestetään tilanteita, joissa lapsi kuuntelee ja joissa häntä kuunnellaan. Oppilaiden kielitaidon mukaan järjestetään vapaata ja spontaaneja keskusteluja, jotka liittyvät lasten elämyksiin ja havaintoihin.
- Oppilaiden itsensä suunnitelmia leikkejä, vuoropuheluja, pikku näytelmiä naamareita ja käsinukkeja käyttäen aiheista, jotka liittyvät elämään kaksikielisessä yhteiskunnassa sekä nähdystä, kuullusta ja koetusta.
- Jokapäiväisten puhetilanteiden harjoittelua.
- Hokuja, loruja ja ääntämiseen drillinoimaista harjoitusta leikkien: toisto-, valinta-, täydennys-, muuntamis- ja ketjudrillit

Oppilasta rohkaistaan puhumaan suomen kieltä.

Lukeminen ja kirjallisuus

Kuvien ja kuvasarjojen lukemista, oppimislejää. Edetään ottaen huomioon oppilaiden lukutaidon kehittyminen äidinkielessä.

Kuunnellaan ja laaditaan itse äänitteitä. Satuja. Esiintymistä tunneilla, luokka- ja koulujuhlissa. Opastamista kirjaston käyttöön.

Kirjoittaminen

Kirjoittamaan oppimisessa edetään ottaen huomioon oppilaiden valmiudet äidinkielen kirjoittamisessa.

Monipuolisia kirjoitusharjoituksia ja tehtäviä, esineiden nimeämistä, kuvatekstien laatimista, sarjakuvien ja tapahtumasarjojen keksimistä, kirjeitä

Kielioppi

Äänneoppi:

- totuttautumista hyvään yleiskielen ääntämykseen, jolloin erityisesti harjoitellaan saamelaisille vaikeita äänneitä

Muoto- ja lauseoppi:

- yksinkertaisten muoto- ja lauserakenteiden käyttöä.

Vertaillaan äidinkielen ja suomen kielen äänneitä ja kirjaimia.

2.2 Vuosiluokat 2.-4.

Katseleminen, kuunteleminen ja puheilmaisuus

Yleiskielen ääntämisen ja kuuntelua ja harjoittelua (hokuja, loruja, drillejä), äänneiden erottamistaidon kehittämistä.

Vapaita ja suunniteltuja keskusteluja oppilaille läheisistä aiheista: oppilaiden elämyksistä, havainnoista ja ajankohtaisista tapahtumista, nähdystä, kuullusta ja luetusta. Selostamis- ja esittelyharjoituksia omista kokemuksista, luetuista kertomuksista ja kuunnelmista. Suullisia tiedotuksia, tiedusteluja, vieraan opastamista ja jokapäiväiseen elämään liittyviä tilanteita myös kaksikielisessä yhteiskunnassa. Sinuttelu ja teitittely.

Improvisointia ja dramatisointia kuullusta, nähdystä, luetusta ja koetusta.

Oppilaiden omia radio- ja tv-ohjelmia, vuoropuheluita, näytelmiä, nukketeatteria ja teatteriesityksiä.

Huomion kiinnittämistä puhutun kielen murteisiin ja tyyllilajeihin myös äänitteitä.

Lukeminen ja kirjallisuus

Lukemishalun herättämistä, huolehtimista lukemismotivaation syntymisestä ja säilymisestä. Työskentelyä luokka- ja muiden kirjastojen parissa. Ohjaamista eläytymis- ja kuvittelukykyä edellyttävän ja virkistystä tarjoavan kirjallisuuden pariin. Kuunnellaan ja laaditaan itse äänitteitä.

Ohjausta kielikuvien ymmärtämiseen. Tietojen etsimistä: hakemistojen, haku-teosten tieto- ja sanakirjojen käytön harjoittelua.

Luettavaksi ikäkaudelle soveltavaa, monipuolista kirjallisuutta, myös sanoma- ja aikakauslehtiä.

Kirjoittaminen

Monipuolisia kirjoitustehtäviä: sanelukirjoitusta, kuvatekstien laatimista, kirjeitä, tiedotuksia, selostuksia, luokan lehti, helppoja asiointikirjoitusharjoituksia.

Tyylin ja kielen hallintaan tähtääviä harjoituksia.

Kielioppi

Äänneoppi - hyvä yleiskielen ääntämys
- astevaihtelu ja muut tavallisimmat äännevaihtelut

Muoto-oppi - nominien sijat yksikössä ja monikossa (tavallisimmista vartalo-tyypeistä)
- adjektiivien komparaation tavallisimmat tyypit
- adjektiivien käyttö attribuuttina
- persoona-, demonstratiivi- ja interrogatiivipronominit
- possessiivisuffiksit
- aktiivin indikatiivin preesens, imperfekti ja perfekti: myöntö- ja kieltomuodot
- aktiivin imperatiivin 2. persoonamuoto: myöntö- ja kieltomuodot
- I infinitiivi ja III infinitiivin illatiivi tavallisimpien verbien

- yhteydessä (saada, voida, osata, tahtoa, alkaa, ruveta, mennä, tulla, lähteä)
- III infinitiivin elatiivi ja inessiivi
- Lauseoppi
- sijojen käytön pääkohdat, totuttautumista ulkoisten ja sisäisten paikallissijojen käyttöön inessiivi, elatiivi, essiivi, translatiivi ja objektin sijat
  - yksipersonaiset verbit (täytyy, pitää)
  - adjektiivien, lukusanojen ja pronomien käyttö attributteina alustavasti

2.3 Vuosiluokat 5.-6.

Oppilaiden suomen kielen taidosta riippuen voidaan soveltuvin osin noudattaa myös äidinkielen opetussuunnitelmaa.

Katseleminen, kuunteleminen ja puheilmaisu

Runsasta kielenkäytön harjoitusta. Kiinnitetään edelleen huomiota kielen oikeaan ääntämiseen. Keskusteluja erilaisista aiheista: kirjallisuudesta, radio- ja tv-ohjelmista ja erityisesti vähemmistöasioiden käsittelystä joukkotiedotusvälineissä. Mielipiteiden esittämistä ja niiden perustelua.

Kertomis-, kuvaamis-, selostamis- ja esittelyharjoituksia omista kokemuksista, harrastuksista, luetusta, kuullusta ja nähdystä. Demonstraatioita, joissa esitellään esineitä, kuvia jne. käyttäen myös koulun av-välineistöä. Haastattelu-, kysely- ja tiedotustilanteiden harjoittelua kaksikieliseen yhteiskuntaan valmentautumisesta.

Kokoustilanteiden harjoittelua: mielipiteen esittäminen, perusteleminen ja ehdotusten tekeminen.

Improvisointia ja dramatisointia omista kokemuksista. Nukketeatteri. Oppilaiden suunnittelema vuoropuheluista, radio- ja tv-ohjelmia, näytelmiä jne., joita voidaan esittää luokan tai koulun juhlissa. Huomion kiinnittämistä puhutun kielen murteisiin ja tyylilajeihin myös äänitteinä.

Lukeminen ja kirjoittaminen

Lukemishalun herättämistä ja vireilläpitoa. Luokka- ja muiden kirjastojen käyttöä. Lehtileikkeleiden keräilyä; seinälehti. Hakemistojen, hakuteosten kuten sana- ja tietokirjojen käyttöä.

Luettavaksi kaunokirjallisuutta, tietokirjoja, sanoma- ja aikakauslehtiä

Kirjoittaminen

Monipuolisia kirjoitusharjoituksia ja -tehtäviä, myös asiointikirjoitusta. Kuva-tekstien laatimista, kirjoittamista kuvien ja kuvasarjojen pohjalta sekä mielikuvitusaiheista. Tiedotuksia, selostuksia, ohjeita, kirjeitä, päiväkirja, pöytäkirja, luokkalehti.

Oikeinkirjoituksen varmentamista; välimerkkien ja lyhenteiden käytön harjoittelua sekä tyylin ja kielen hallintaan tähtäviä harjoituksia.

Ääntämisharjoituksia.

Kielioppi

Äänneoppi - hyvä yleiskielen ääntämys

- astevaihtelu ja äännevaihtelut

Muotooppi - nominien taivutus

- adjektiivien komparaatio

- adjektiivien käyttö attribuutteina

- possessiivisuffiksit

- aktiivi ja passiivi

- aktiivin konditionaalinen preesens

- aktiivin imperatiivi

- liittotempukset aktiivissa

- I ja III infinitiivi sekä aktiivin parisiipit

- agenttipartisiipi

Lauseoppi - sijojen käyttö

- opittujen nominaalimuotojen lauseopillinen käyttö

- adjektiivien, lukusanojen ja pronomien käyttö attribuutteina

- lauseiden väliset alistus- ja rinnastussuhteet, tavalliset alistus ja rinnastuskonjuktio

- lukusanojen lauseopillinen käyttö

- relatiivipronominien käyttö
- post- ja prepositioiden käyttö
- Johto-oppi - tavallisimmat johtimet: -sti, -maton, -mätön, -uus, -yys, -ele, -ut, -yt, -minen, -o, -u, -ö, -y jne.
- Tyylioppi - huomion kiinnittämistä tavallisimpiin tyyliilajeihin

2.4 Vuosiluokat 7-9

Lukukauden alussa VII luokalla sellaisia puhumisen, lukemisen ja kirjoittamisen tehtäviä, joiden avulla opettaja saa tietoa oppilaiden suomen kielen taidosta ja muista valmiuksista, joiden mukaan opetus suunnitellaan.

Katseleminen, kuunteleminen ja puheilmaisu

Ohjausta yleiskielen ääntämiseen. Keskusteluja erilaisista oppilaita kiinnostavista kuten ajankohtaisista tapahtumista, sekä kirjallisuuden sekä radio- että tv-ohjelmien antamien virikkeiden pohjalta, mm. kouluelämän ja kaksikielisen yhteiskunnan ilmiöistä. Ryhmätyöskentelyä. Integrointia joukkotiedotuskasvatukseen.

Kokoustilanteita, mielipiteitä ja niiden perusteluja, kyselemistä, käsitteiden määrittelyä.

Valmistettuja selostuksia sekä av-välineitä käyttäen. Referaatteja, tiivistelmiä, kuullun ja luetun arvioimista ja tulkitsemista.

Harjaantumista jokapäiväisen elämän puhetilanteisiin: esittäytyminen, opastus, vieraat, tutustumiskäyntien, tunti- ja luokkajuhlien järjestelyt, käyttäytyminen paikanhakutilanteissa. Haastattelu- ja kokoustekniikka.

Huomion kiinnittämistä puhutun kielen murteisiin ja tyyliilajeihin myös äänitteinä.

Lukeminen ja kirjallisuus

Lukemishalun herättämistä ja huolehtimista lukemismotivaation syntymisestä ja säilymisestä kirjallisuutta käsiteltäessä. Kirjojen esittelyä, selostamista ja arviointia. Kirjallisuusäänitteitä. Hakemistojen, hakuteosten, sana- ja tietokirjojen käyttöä.

Tutustumista suomalaisen ja saamelaisen kirjallisuuden lisäksi myös maailman-kirjallisuuteen. Kirjallisuuden analysointia kuten äidinkielessäkin.

Runojen, vuoropuhelujen ja näytelmätekstien tulkitsevaa esittämistä.

Kirjoittaminen

Lukukauden alussa VII luokalla diagnostista tietoa antavia tehtäviä, joilla pyritään testaamaan oppilaiden sanavarasto, kielen ilmaisukeinojen hallinta ja valmius käyttää kieltä spontaanissa kirjoitustilanteessa.

Oikeinkirjoitusta. Kaikille mahdollisuus laatia joitain elämispohjaisia ja kuvitteellisia sekä asiakirjoituksia. Minäkeskeisiä kirjoitelmia: kertomus, kuvaus, päiväkirja, kirje.

Asiakirjoitusta, sanomalehtityyppiset kirjoitukset, luokan lehti, referaatti, tiivistelmä, pöytäkirja, hakemus, työohjeet, muistiinpanoteknikka, asiointi-kirjoitusta.

Kielioppi

Äänneoppi: äännevaihtelut, ala-asteella opitun soveltamista

Muoto-oppi: nominien taivutuksen täsmällinen hallinta

- verbien taivutuksen täsmällinen hallinta; opitaan ennen opitun lisäksi aktiivin imperatiivi ja potentiaali, passiivin imperatiivi ja potentiaali ja konditionaali, passiivin II infinitiivi, II ja IV infinitiivi, partitiivit, passiivin liittotempukset

Lauseoppi - sijojen, erityisesti partitiivin oikea käyttö

- ajan adverbiaali

- nominaalimuotojen ja lauseenvastikkeiden täsmällinen käyttö

Johto-oppi: lisää johto-oppia

Tyly-oppi: huomion kiinnittäminen tyyliseikkoihin

9. luokalla kokoava katsaus suomen kielioppiin.

Kielentuntemus

Vertaillaan suomen kielen ja äidinkielen kieliopillisia rakenteita. Tehdään havaintoja murteista (paikallismurteet, sosiaaliset murteet) ja tyylilajeista.

Suomen kielen ja sen kirjakielen historiaa.

2.5 Erityistä huomiota ansaitseva kielioppiaines

Suomen ja saamen rakenteellisten erojen vuoksi tietyt suomen kielen ominaisuudet vaativat saamelaisilta erityisen runsasta harjoittelua. Seuraavien asioiden hallintaa varmistetaan vaihtelevien harjoitusten ja tehtävien eri vuosiluokilla:

- a) Saamen kielelle vieraat suomen äänteet: a, ä, y, ö, uo, yö, s, d, ts, t
- b) Sellaiset muoto- ja lauseopilliset tapaukset, joissa saamen yhtä muotoa on vastaamassa useita muotoja suomen kielessä kuten
  - subjektin ja objektin sijat, erityisesti partitiivin käyttö
  - sisä- ja ulkopaikallissijojen erot
  - olo- ja erosijat
  - essiivi ja translatiivi yksikössä ja monikossa
  - komitatiivi ja instruktiivi sekä adessiivi saamen komitatiivin vastineena
  - interrogatiivi- ja relatiivipronominit
  - adjektiivien kongruenssi ja kongruoimattomat adjektiivit
  - lukusanojen käyttö
  - infinitiivit, erityisesti I infinitiivin ja III infinitiivin illatiivin käyttö
  - partitiippien käyttö esim. lauseenvastikkeissa.

3 OPPIMISTULOSTEN ARVIOINTI

3.1 Kielitaidon eri puolien huomioon ottaminen

Kielitaidon kaikki neljä puolta: puheen ymmärtäminen, aktiivinen puhetaito, tekstin ymmärtäminen ja aktiivinen kirjallinen taito tulee ottaa huomioon oppimistuloksia arvioitaessa siinä suhteessa, mikä paino kullakin tavoitteella on opintojen kulloisellakin asteella.

Erityisesti on huomattava, että kirjallisen kielitaidon osalta tekstin ymmärtämisen taitoa on arvostettava riittävästi eikä kiinnitettävä yksipuolisesti huomiota aktiiviseen kirjalliseen taitoon. Viimeksi mainittu on peruskouluasteella monille oppilaille vaikeimmin saavutettavissa oleva taito ja sitä paitsi koulun jälkeen harvimminkin tarvittava kielitaidon puoli.

On luonnollista, ettei kääntämistäittoa tule käyttää oppilaiden kielitaidon arvioinnin kriteerinä, koska se ei kuulu peruskoulun kielenopetuksen tavoitteisiin.

3.2 Suullisen kielitaidon arviointi

Suullisen kielitaidon arviointiin opettajalla on tilaisuus jokaisessa opetustilanteessa. Hänen tulee kiinnittää huomiota oppilaan kykyyn ymmärtää puhuttua kieltä samoin kuin ääntämisen ja intonaation laatuun sekä puheilmaisun luontevuuteen yleensä, so. erilaisten rakenteiden käyttöön, oppilaan käyttämään sanaston vaihtelevuuteen, kykyyn tarvittaessa muotoilla vastaus nopeastikin jne. Opettajan tulee olla selvillä kunkin oppilaan suullisen kielitaidon tasosta ja sen kehittymisestä ja ilmoittaa tästä oppilaille aivan samoin kuin kirjallisenkin kielitaidon kehittymisestä.

9.3 Kirjalliset kokeet

Ensimmäisellä vuosiluokalla on syytä rajoittaa käyttämään vain monivalinta- ja kuvan sekä sanan tunnistamistehtäviä ja mahdollisesti piirroksia opiskeltavalla kielellä annettujen ohjeiden mukaan. Vasta toisella vuosiluokalla on aiheellista siirtyä helppoihin aktiivistakin kielenkäyttöä koskeviin tehtäviin esimerkiksi siinä järjestyksessä, kuin edellä on esitetetty kirjallisten harjoitusten osalta.

Aina on muistettava, että vasta kun oppilaat ovat tottuneet johonkin harjoitustyyppiin ja siinä yleensä selviytyvät, sitä voidaan käyttää heidän kielitaitoaan arvioitaessa.

Harjoitusten tavoin kokeitakin tulisi olla useantyyppisiä, jopa niin, että samaankin kokeeseen voi sisältyä useita tehtävämuotoja. Tämä lisää oppilaiden kiinnostusta kokeisiin, antaa heille monipuolista harjoitusta sekä luo oppilaan kielitaidosta täydellisemmän kuvan.

Vieraan kielen opetuksessa painopisteen tulee siirtyä prognostisista kokeista diagnostisiin. Diagnostiset kokeet antavat sekä opettajalle että oppilaalle itselleen tilaisuuden jatkuvasti tarkistaa työnsä tuloksia. Diagnoosin avulla on mahdollista ajoissa selvittää, mitkä oppilaat tarvitsevat lisäharjoitusta ja minkä kielitaidon alueella.

Ennustavat prognostiset kokeet, joilla selvitetään oppilaiden eroja kielitaidossa, on peruskoulussa rajoitettava vain muutamaankin lukuvuotta kohden. Prognostisessa kokeessa tehtävien vaikeustaso kohoaa loppua kohden. Viimeiset tehtävät voivat olla sellaisiakin, että niistä selviytyminen edellyttää perustekstin lisäksi myös lisätekstin tuntemusta ja hallintaa.

Prognostisessa kokeessa tulee olla suhteellisen paljon osatehtäviä, jotta se erottelisi oppilaat ja jotta sen reliabiliteetti olisi riittävän korkea. Kullekin osatehtävälle määrätään maksimipistemäärä tehtävän vaikeustason mukaan. Jokaisen osatehtävän suorituksessa oleva virhe vähentää juuri tästä osatehtävistä annettavia pisteitä. Sama tai samaksi katsottava virhe saadaan kokeen arvosanaa alentavana ottaa huomioon vain yhden kerran.

Poikkeuksellisen hyvästä suorituksesta voidaan antaa lisäpisteitä, kunhan tämä tapahtuu johdonmukaisesti. Erityisesti kirjoitelman arvostelussa voi olla tarkoituksenmukaista menetellä siten, että esityksen sujuvuus ja kielen virheettömyys arvostellaan erikseen ja lopputuloksessa otetaan huomioon molemmat.